

آئین دادرسی کیفری اشخاص حقوقی

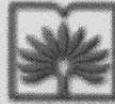
رضا فقیه کمالی

فوق لیسانس حقوق جزا و جرم شناسی

وکیل پایه یک دادگستری

انتشارات رهام اندیشه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	فقیه کمالی، رضا، ۱۳۶۳-
عنوان قراردادی	ایران. قوانین و احکام
	.Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	آئین دادرسی کیفری اشخاص حقوقی / رضا فقیه کمالی.
مشخصات نشر	کرج: رهام اندیشه، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۴/۵ × ۲۱/۵ سم.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۲۶۴-۱۰۴-۷
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	آیین دادرسی جزایی -- ایران
موضوع	Criminal procedure -- Iran
موضوع	حقوق جزا -- ایران
موضوع	Criminal law -- Iran
رده بندی کنگره	KMH۴۶۱۰:
رده بندی دیویی	۳۴۵/۵۵۰۵:
شماره کتابشناسی ملی	۷۶۳۴۲۴۵:
وضعیت رکورد	فیا

www.ketab.ir

آئین دادرسی کیفری اشخاص حقوقی

رضا فقیه کمالی

انتشارات رهام اندیشه

سال چاپ: ۱۴۰۰

نوبت چاپ: نخست

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۶۴-۱۰۴-۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

تلفن: ۰۹۱۲۶۶۰۹۷۲۶ rahamandish@gmail.com پست الکترونیک

اینستاگرام: rahamandishe.pub

فهرست

۷	مقدمه .....
۱۳	بخش اول: شخص حقوقی از ماهیت تا مسئولیت .....
۱۳	فصل اول: ماهیت مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی .....
۱۴	مبحث اول: مفهوم شخص حقوقی .....
۱۴	گفتار اول: تعریف شخص حقوقی .....
۱۵	الف. تعریف حقوقدانان .....
۱۹	ب. تعریف فقه و قانون .....
۲۰	گفتار دوم: ماهیت شخص حقوقی .....
۲۱	الف. نظریه واقعی بودن شخص حقوقی .....
۲۳	ب. نظریه فرضی بودن شخص حقوقی .....
۲۵	ج. نظریه اعتباری (سایر نظریه ها) .....
۲۹	مبحث دوم: مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی .....
۳۲	گفتار اول: مبانی نظری مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی .....
۳۲	الف. نظریه طرفداران مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی .....
۳۵	ب. نظریه قائلان به عدم مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی .....
۳۶	گفتار دوم: بررسی مسئولیت کیفری انواع شخص حقوقی .....
۳۷	الف. مسئولیت جزایی اشخاص حقوقی وابسته به حقوق عمومی .....
۳۸	ب. مسئولیت جزایی اشخاص حقوقی وابسته به حقوق خصوصی .....
	فصل دوم: سیر تحول تاریخی مسئولیت کیفری و آیین رسیدگی به جرایم
۴۱	اشخاص حقوقی .....

مبحث اول: بررسی دوره عدم توجه به مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی	۴۳
گفتار اول: بررسی مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی تا تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲	۴۳
الف. خاستگاه مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی	۴۴
ب. جایگاه مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در مقررات کیفری ایران تا قبل از تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲	۴۸
ج. مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در قانون جرائم رایانه ای	۵۰
گفتار دوم: آیین رسیدگی به جرایم اشخاص حقوقی تا تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و قانون آیین دادرسی کیفری جدید	۵۲
مبحث دوم: بررسی رویکرد قانونگذار در دوره توجه به مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی	۶۱
گفتار اول: نگاهی به قانون آیین دادرسی کیفری اشخاص حقوقی مصوب ۱۳۹۲ ...	۶۱
ویژگی ها و نوآوری های قانون آیین دادرسی کیفری اشخاص حقوقی	۶۲
گفتار دوم: نگاهی اجمالی به قانون آیین دادرسی کیفری اشخاص حقوقی فرانسه ...	۶۵
بخش دوم: رسیدگی به جرایم اشخاص حقوقی	۷۱
فصل اول: رسیدگی در مرحله تحقیقات مقدماتی	۷۱
مبحث اول: مرحله کشف جرم و تعقیب متهم	۷۱
گفتار اول: کشف جرم و تعقیب در مورد جرایم اشخاص حقوقی	۷۲
گفتار دوم: مهمترین جهات شروع به تعقیب در مورد اشخاص حقوقی	۷۵
الف. اقرار	۷۵
ب. شکایت شاکی	۷۶
ج. اعلام جرم توسط دیگران	۷۶
د. گزارش ظابطان دادگستری برای شروع به تعقیب کیفری	۷۷

۷۸	مبحث دوم: مرحله تحقیقات مقدماتی در دادسرا
۷۸	گفتار اول: روند رسیدگی در دادسرا
۸۵	گفتار دوم: قرارهای تامین و نظارت قضایی نسبت به اشخاص حقوقی
۹۱	قرار تامین خواسته
۹۱	فصل دوم: رسیدگی به جرایم اشخاص حقوقی در مرحله دادگاه و اجرای احکام
۹۱	مبحث اول: رسیدگی به جرایم اشخاص حقوقی در دادگاه
۹۲	گفتار اول: رسیدگی در دادگاه و اعتراض به آرای صادره از دادگاه
۹۲	الف. رسیدگی در دادگاه
۹۵	ب. اعتراض به آرا
۹۶	گفتار دوم: ادله اثبات کیفری در خصوص جرایم اشخاص حقوقی
۱۰۳	مبحث دوم: نحوه اجرای احکام صادره در مورد اشخاص حقوقی
۱۰۷	گفتار اول: اجرای احکام مجازات های مالی در خصوص اشخاص حقوقی
۱۰۸	الف. نحوه ی اجرای مجازات های سالب حق و حیثیت
۱۱۴	ب. نحوه ی اجرای مجازات های سالب حیثیت
۱۱۷	گفتار دوم: نحوه ی اجرای مجازات های انحلال اشخاص حقوقی و مصادره اموال
۱۱۸	نحوه ی اجرای مجازات مصادره اموال
۱۲۱	نحوه ی اجرای مجازات های سالب حیثیت
۱۲۲	گفتار دوم: نحوه ی اجرای مجازات های انحلال اشخاص حقوقی و مصادره اموال
۱۲۷	نحوه ی اجرای مجازات مصادره اموال
۱۳۰	نتیجه گیری
۱۳۵	منابع و مأخذ

مقدمه

آیین دادرسی جرایم اشخاص حقوقی به لحاظ نقش آفرینی عمده ای که امروزه اشخاص حقوقی و شخصیت های حقوقی در قلمروهای مختلف اقتصادی، تجاری بازرگانی، تولیدی و صنعتی دارند و در پی این فعالیت ها در جامعه ممکن است مرتکب جرایمی شوند، بی شک یکی از نیازهای جامعه و مراجع قضایی در عصر کنونی می باشد.

شرکت های بازرگانی در عرصه های اقتصادی و انجام معاملات تجاری ممکن است با سوء استفاده از موقعیت خود به طریق گوناگون از طریق کلاه برداری، خیانت در امانت، نقض مقررات مالیاتی و ... اموال و وجوه مردم را به تاراج ببرند یا منافع سهامداران و طلبکاران را در معرض خطر قرار دهند و یا در نظام مالیاتی دولت اختلال ایجاد نمایند و همچنین دولت و نهادهای وابسته به آن و احزاب و تشکل های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی هر یک به نوبه ی خود ممکن است به حقوق و آزادیهای مردم و اموال و اعراض آنان آسیب وارد کنند.

از همین روست که پیگیری و تعقیب جرایم اشخاص حقوقی امروزه یکی از ضروریات حقوق جزا و آیین دادرسی کیفری میباشد و آنچه مسلم است اینکه جهت رسیدگی در دادسرا و دادگاه به جرایم اشخاص حقوقی و

همچنین مصون ماندن حقوق این اشخاص از تعرض و تضییع در دادگاه و دادسرا، می بایست آئین دادرسی اشخاص حقوقی نیز مورد مذاقه و توجه ویژه از سوی حقوقدانان قرار گیرد.

از مطالعه قوانین مختلف قبل و بعد از انقلاب در نظام کیفری کشورمان خلاء محسوسی در مورد شناسایی مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی به نظر می رسد، البته در قوانین پراکنده مجازات هایی برای اشخاص حقوقی در نظر گرفته شده بود ولیکن با توجه به عدم پذیرش مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی بطور رسمی جایی برای مطرح کردن آئین دادرسی اشخاص حقوقی در قانون آئین دادرسی کیفری وجود نداشته است. وضعیت مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی قبل از تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ به این صورت بوده است که قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ و قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۵ هیچ مسئولیتی را برای اشخاص حقوقی مدنظر نداشت و فقط در مورد اشخاص حقیقی جرم انگاری شده بود ولیکن در قوانین مختلفی برای اشخاص حقوقی مسئولیت کیفری در نظر گرفته شده بود که به ترتیب ذیل است:

۱. ماده ۱۹ قانون صدور چک مصوب ۱۳۸۲ مقرر می دارد که چک به وکالت یا نمایندگی صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادر کننده و صاحب حساب متضامناً مسئول پرداخت چک بوده و اجرائیه و حکم ضرر و زیان بر اساس تضامن علیه هر دو صادر می شود. مسئولیت کیفری طبق مقررات این قانون بر عهده ی امضاء کننده است مگر اینکه ثابت نماید که عدم

پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل و نماینده ی حقوقی اوست که در این ماده مقنن شخص حقوقی را از لحاظ پرداخت وجه چک در عرض شخص حقیقی که وکیل یا نماینده ی اوست، ضامن دانسته ولی در پایان ماده اگر عدم پرداخت مستند به عمل شخص حقوقی باشد به استعمال کلمه ی کس (نه شخص که ناظر به فرد حقیقی است) مسئولیت کیفری شخص حقوقی را منقضی دانسته است.

۲. در ماده ی ۴ قانون مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴ اعلام می دارد هر موسسه پزشکی و دارویی که امور فنی آن به اتکای اشخاص ذی صلاحیت توسط افراد فاقد صلاحیت اداره شود از طرف وزارت بهداشتی تعطیل می گردد در اینجا قانون تعطیلی موسسات را به عنوان ضمانت اجرای تخلف شخص حقوقی مقرر کرده است.

۳. ماده ۷۳ قانون امور صنفی که در مورد اشخاص حقوقی جرم انگاری کرده است.

۴. ماده ۱۹۹ قانون مالیات های مستقیم مصوب ۱۳۶۶ که برای اشخاص حقوقی مسئولیت کیفری در نظر گرفته بود.

با تصویب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ تمام تردیدها نسبت به مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی برطرف شد و در ماده ۱۴۳ که در بخش مواد عمومی قرار گرفته است، برای اشخاص حقوقی مسئولیت کیفری در نظر گرفته شده است، ماده ۱۴۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

"شخص حقوقی در صورتی دارای مسئولیت کیفری است که نماینده قانونی شخص حقوقی به نام یا در راستای منافع آن مرتکب جرمی شود..."
فلذا در قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ بخش ۱۱ تحت عنوان آئین دادرسی جرایم اشخاص حقوقی به این امر اختصاص یافته است که بسیار نو و بدیع می باشد، شایان ذکر است که در قانون آئین دادرسی کیفری بسیاری از کشورهای جهان مانند فرانسه، بلژیک، کانادا، نیوزیلند هرچند در مورد جرایم و مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی بحث های ماهوی زیادی صورت گرفته است ولی در مورد آئین رسیدگی شکلی به جرایم این اشخاص مطلب قابل توجهی دیده نمی شود که خود بیانگر توجه جدید به این مسئله در جهان است.

نگاهی گذرابه قانون آئین دادرسی جرایم اشخاص حقوقی مصوب

۱۳۹۲

این بخش در ۹ ماده و یک تبصره تنظیم شده است که از مواد ۶۸۸ تا ۶۹۶ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ می باشد.

سوالاتی که مطرح می شود این است که:

۱. آیا این ۹ ماده می تواند جهت رسیدگی به جرایم اشخاص حقوقی پاسخگو باشد؟

۲. آیا این قانون در مورد اشخاص حقوقی عمومی و خصوصی کامل و شامل است؟

۳. خلاءها و کاستی های این قانون چه می باشد؟